

zel száz workshopot vezettem. A Vents et Marées Egyesülettel, amelynek sokáig elnöke voltam, kifejlesztettünk egy elméleti és gyakorlati munkamódszert ennek érdekében. A francia külügyminisztérium ezt elismerte, s nemzetileg támogatott továbbképző szervezetté válhattunk.

Kedvemre való volt az ajánlat, hogy magyarországi tanárokkal dolgozzam, annál is inkább, mert ezzel egy régi hagyományt élesztettünk fel – a pécsi fesztiválon régebben már volt egy-egy nagyon figyelemre méltó tanári produkció. A csoporttal sajátos módszerrel kellett dolgoznom, mert tagjai gyakorlottak színház és nevelés, valamint az idegen nyelvű színjátszás terén. Ezért munkám főleg arra korlátozódott, hogy közös scenográfiát találjak az egymástól független afrikai és Hanoch Levin¹⁸ szövegekhez. Természetesen teljesen más tanárokkal dolgozni, mint diákokkal. A diákokkal jobban kell figyelni a nyelvre, s minden módszert meg kell ragadni, hogy a játékba vihessék a nyelvet, úgy, hogy az állandóan élő is maradjon. Hogy a diákok az idegen nyelvet mint nyelvet és mint művészi eszközt is alkalmazzák. E cél érdekében használok gyakorlataimat. A tanárokkal ez a munkafázis sokkal rövidebb volt.

A magyar franciatanárokkal két dolog miatt is különleges volt a munka: nagyon jól beszélnek franciául és széleskörű művészi tapasztalatokkal rendelkeznek. És ezek nem takarják el náluk a pedagógiai szándékokat. Határozottan éreztem a bizalmukat az általam felajánlott dolgokkal kapcsolatban, soha nem kérdőjelezték meg munkamódszeremet, s azt hiszem, hogy ez a bizalom is lényeges dolog, ezzel nem mindenhol találkozom.

Melléklet: munkaanyag a francia tanárok műhelyében (*Hanoch Levin: Te, én és a következő háború, részlet*)

Győzedelmi beszéd a tizenegy perces háborúról

A tábornok felmegy a tribünre, s ünnepi beszédbe kezd

TÁBORNOK Katonái és tisztjei e dicsőséges hadosztálynak, hősies fegyvertársaim, fiaim, apáim! Tizenegy perce egy emberként, közös lendületből vágunk neki, hogy szembe nézzünk az ellenséggel. Csatáztunk a hazánkért, nemzeti felségjogunkért, hátrahagyva családunk, a tűzvonalban kockáztatva életünk. Szembe néztünk a túlerőben levő ellenséggel, s legyőztük, mert harcias lelkünk győzelemre vitt bennünket. Tizenegy perc alatt sikerült ellenségünket letiporni, lerombolni, szétbombázni, atomjaira szedni, megtaposni, péppé zúzni, felaprítani, szétporlasztani és megsemmisíteni. Igaz, hogy kemény csata volt, s nagy árat fizettünk érte. Közülünk sokan vérüket hullatták. De mikor ott volt a halál, farkasszemet néztünk vele, szembenevettük, leköptük a kaszáját, mocsokkal tömtük be koponyája réseit, hogy még a saját anyja sem ismerne rá. Igaz, hogy dühödt csata volt, kemény és kíméletlen küzdelem. Tizenegy perce ötszázán indultunk csatába, egy egész hadosztály, fegyverekkel és erősítéssel, de senki nem jutott révbe közületek. Igen, senki nem jött vissza, és én most itt állok, s egy üres telek előtt beszélek.

(Szünet)

Üres. *(Tekintete a telken pásztáz, mintha keresne valakit, megpróbálja folytatni a beszédet)*

Katonák... *(Szünet)*

Katonák... *(Egy pillanatig úgy tűnik, hogy nem tudja, mit tegyen, majd hirtelen az ég felé fordítja tekintetét)*

Katonák! *(Tiszteleg)*

Színházpedagógiai fórum

2011. május 6-án került sor a VI. Gyermekek- és Ifjúsági Színházi Szemle módszertani programjainak részeként arra a rendezvényre Budapesten, a Marczibányi Téri Művelődési Központban, amelynek jelentősége már a szervezés fázisában is érezhető volt. Összejöttek és szóba álltak egymással, egyes fontos kérdéseket meg is beszéltek közös ügyeik kapcsán mindazok, akiknek a – lehető legtágabban értelmezett – magyarországi színházi neveléshez közük van, és részben azok is, akiknek ahhoz a közeljövőben közük lehet. Nem véletlenül szerepelt a rendezvény nevében a **színházpedagógia** fogalma: olyan nem kirekesztő elnevezést kerestünk, amit a terület iránt felelősséget érzők közül bárki felvállalhat, ami még nem foglalt, amit még nem sajátíthatott ki senki sem. A színházpedagógia elnevezés a magyar nyelvű keresőoldalakon minimális, 2 ezer alatti találatot mutatott má-

¹⁸ Hanoch Levin neve nem ismeretlen a magyar közönség előtt: a Stúdió K és a Miskolci Nemzeti Színház is játszotta darabjait. Jelenleg a francia színházpadokon leggyakrabban játszott kortárs drámáiról.

jusban (jelenleg sem sokkal többet), azok nagy része is ehhez a rendezvényhez, annak marketingjéhez kötődött. És valóban sokan jöttünk össze. A beszélgetéshez nem igazán alkalmas tér ellenére kapcsolódtak a gondolatok, időnként azt lehetett érezni, hogy a pillanat szervezte sorrendben felszólalók mintha beszélgetnének: szakmáról, közös ügyről.

Gyors és vállalható áttekintést adott a konferenciáról az interneten a [7óra7.hu](http://7ora7.hu) (itt kezdődik a színház). A következő néhány idézet onnan. (Köszönet érte a portálnak. A teljes írás a következő címen található:

<http://7ora7.hu/hirek/nem-kell-a-nullarol-kezdeni-konferencia-a-szinhazpedagogiarol>)

- „A konferenciát öt, a témát már csak foglalkozásából adódóan is különbözőképpen megközelítő ember – Schilling Árpád színházrendező, Róbert Júlia dramaturg, a MU Színház ifjúsági projektjének vezetője, Scherer Péter színész, Vatai Éva drámatanárs és Kaposi László drámapedagógus (aki a konferencia moderátora is egyben) előadása vezette fel.”
- Kaposi az angol és a német modellt ismerteti (később a francia rendszer is szóba kerül) (...), majd levonja a konzekvenciát: „Nem kell nekünk ma mindent újonnan a nulláról kitalálni. Vannak létező és működő modellek. Mindenképpen meg kell szenvednünk velük, de vannak kiindulási pontok, amikhez képest meg tudjuk fogalmazni magunkat, és elkerülhetünk csapdákat.”
- „Rengeteg kört kell lefutnia a színházi nevelésnek, hogy komolyan vegyék. A színházi szakma tartózkodó és elutasító ezzel kapcsolatban. Most beindult egy robbanásszerű folyamat, de féltő, hogy a szakma ilyen »elefánt a porcelánboltban«-effektussal benyeli az egészséget, megcsócsálja, majd kiköpi.” (Schilling Árpád)
- Scherer kitért külön az osztálytermi előadások ingyenességéből fakadó hátrányaira is. „Azért nem jó, ha ezeket ingyen tartjuk, mert azzal devalválódik az értéke. Ezért lehet, hogy a most megnyert pályázati pénzeket inkább úgy használjuk majd fel, hogy a diákok is dobjanak bele a közösbe, és így a pályázati pénz is tovább kitart, többet tudjuk játszani az előadást.”
- Vatai Éva a színház és az oktatás kapcsolatának a szükségességéről beszél – miután ismerteti a francia színházi nevelési modell alapjait, amelyben a pedagógiát a színház felől közelítik meg. Annak ellenére hangsúlyozta előadása során ennek fontosságát, hogy a „színházat és az iskolát nehéz összehozni, hiszen míg az utóbbi maga a didaktika, addig az előbbinek jó esetben el kell azt kerülni”. Ugyanakkor határozottan állítja: „a pedagógiának szüksége van a színházra, ahogyan a fiataloknak is”.

(A szerk.)

A színházi nevelés magyarországi megjelenési formáiról

Ebben a május 6-án, a VI. Gyermekek- és Ifjúsági Színházi Szemle kísérőrendezvényének keretei között elhangzott előadásban megpróbáltam valamiféle számvetést készíteni a színházi nevelés aktuális magyarországi megjelenési formáiról. Bár a szakmai fórum „színházpedagógia” megjelöléssel illette a tevékenységet, amiről most beszélünk, én szándékosan inkább a „színházi nevelés” szót használom. Ezzel a gyűjtőfogalomként szereplő szóval illetik ugyanis a színházak és a társulatok leggyakrabban a diákokat megszólító programokat. Vagyis ez esetben a „színházi nevelés” nem a TIE definíciót és módszert jelenti, hanem leggyakrabban azt: „színházra nevelni” és/vagy „nevelni a színház eszközeivel”

Diákokhoz egy előadást eljuttatni, vagyis fizikai valójában iskolában vinni a színházat, vagy eszmei szempontból közel hozni hozzájuk az előadást, tehát diákoknak a színházhoz kedvet csinálni – nagyon „trendi” dolog manapság.

Kifejezetten diákok számára előadást létrehozni, vagyis az alkotófolyamat minden pillanatában, az előadás létrehozásakor, az előadás során és a feldolgozás kapcsán is rájuk koncentrálni – nem tudom, mennyire trendi.

Az alapvető kérdés persze az, hogy honnan ered ez az elmúlt években érzékelhető nagy nyitás a diákok felé? Minek köszönhető? Mi az oka? És, ha már az okokat feszegetjük, vajon mi a színházak, társulatok célja vele?

A leggyakoribb érvek, amik például a pályázatok kapcsán is el szoktak hangozni mindkét oldalon, tehát a kiírás szövegében éppúgy, mint a pályázati anyagban, projektleírásban, azok a következők:

- Felmérések bizonyítják, hogy csökken a nézőszám, a mai fiatalok már kevésbé járnak színházba, tehát meg kell valahogy szólítani őket. Rövidtávon hasznos valamiféle „rajongótábor”, közönségbázist kiépíteni, akik egy-egy program miatt visszajárnak más előadásokra is, hosszútávon pedig egy későbbi értő és színházszerető közönség kinevelése a cél.
- Fel kell venni a versenyt a ma a fiatalok körében uralkodó szórakozási formákkal és kikapcsolódási lehetőségekkel, vagyis az internettel, mozival, tévével. Tehát ezt a kevésbé népszerű műfajt kell megismertetni és megszerettetni velük, megtalálni, hogy ez miben más, mitől lehet több.

Ha jól meggondoljuk, ezek praktikus, tulajdonképpen gazdasági szempontok, kevésbé szólnak a diákokról, sokkal inkább a teltházak biztosításáról, a jegybevétel növeléséről.

Lehet azonban egy másik szempont is, mégpedig, hogy az alkotók úgy gondolják, hogy valóban érdemes a fiatalokkal, új generációkkal és sajátos korosztályi problémáikkal külön is foglalkozni. Ezáltal valóban hozzájuk szólni, megismerni a gondolataikat, valódi kommunikációt kezdeményezni velük. Ez sokkal inkább bírhat nevelő és személyiségformáló hatással, és valójában ez lehet az alkotók hosszú távú társadalmi felelőssége.

Ha ezeket az alapkérdéseket továbbgondoljuk, alkotóként máris újabb kérdésekkel szembesülünk. A „miért csináljuk” után, ezek már a „hogyan csináljuk” kérdései.

Elsőként tehát, hogy kinek készül az adott előadás? Fontos-e számunkra, hogy kifejezetten diákoknak készüljön? Vagy elég, ha találunk egy olyan kulcsot, fókuszot, amivel közelebb tudunk hozni bármilyen előadást hozzájuk?

Aztán mire használjuk az előadást? Az a lényeg, hogy a színházat, mint műfajt jobban értsék és megszeressék? Vagy az, hogy közelről érintse őket a darabban felmerülő probléma, ezáltal aktívvá és érdekeltté váljanak?

Végül: milyen eszközeink vannak mindezek elérésére? Elég-e magas színvonalú művészi produktumokat mutatni a diákoknak, ez már valóban (színházi) nevelés és (színház-)pedagógia, vagy szükség van valamilyen feldolgozási lehetőségre is? Elég-e egy közönségtalálkozó jellegű elemző beszélgetés az alkotókkal, vagy hasznosabb az olyan foglalkozás, ami játékos és a drámapedagógia eszköztárát is használja?

Ezen kérdések mentén el is jutunk oda, hogy milyen fajta programokkal állnak elő a színházak és társulatok. Intézményi szempontból találunk itt kőszínházakat és független társulatokat, olyanokat, akiknek egész működésük a színházi nevelésre épül, olyanokat, akik az évad során komplex programot állítanak össze, továbbá olyanokat is, akik elvétve, csak egy-egy ilyen projektet csinálnak.

Előadás közben foglalkozás

Az angol mintára nálunk is működő TIE-csoportok módszere bizonyos szempontból a legkomplexebb és legtisztább forma, egyrészt, mert azonnal bevonja a diákokat és a nézői attitűd mellett résztvevővé is teszi őket, másrészt mert a színházi és a nevelési rész is egy kézben, a színész-drámatanárok kezében van.

Előadás + előkészítő és/vagy feldolgozó foglalkozás (beszélgetés?) = beavató színház

Magyarországon a leggyakoribb változat, általában „beavató színház” címen fut. Ebben a formában külön van az előadás, egy színházi állítás, és ehhez kapcsolódik az interaktív rész, amely lehet előtte, vagy utána. Ha előtte történik, akkor inkább kedvcsináló, figyelemfelhívó funkciója van, ha utána, akkor elemző. Néhány esetben, „háromlépcsős program” formájában mind a két foglalkozás megvalósul. Az sem mind-egy persze, hogy mi történik foglalkozás címen: közönségtalálkozásoszerű beszélgetés vagy feldolgozó játékok...

Osztályterem-színházi (más néven tantermi színházi) előadás

A másik legnépszerűbb műfaj, tulajdonképpen ugyanolyan gyűjtőfogalommá vált, mint a színházi nevelés. Ma, a magyarországi gyakorlatban mindazokat az előadásokat jelöli, amik eljátszhatók egy osztályteremben (vagyis nincs hozzá különösebb díszlet), függetlenül attól, hogy oda készültek, vagy nem, témájukban miről szólnak, sőt, hogy diákoknak készültek-e, vagy egyáltalán eljátszhatók-e nekik is. A műfaj színes választékát a 2011 tavaszán megvalósult Tantermi Színházi Projekt szemléljén is láthattuk.

Komplex csomag, többalkalmas találkozás (nem előadáshoz, hanem színházhoz kötött)

Német mintára történő színházpedagógiai program, általában kőszínházak fix repertoárjához kötve. Tartalmaz két- vagy háromlépcsős beavató színházi programot, de bepillantást enged a színház működésébe: bejárás, nyílt próba stb., illetve különféle aktivitásokat kínál a diákoknak a színház életében.

Kiegészítő programok a színház működésén belül

Nem előadásokhoz kötött program, de a társulat színészeit alkalmazza – a cél leginkább a színház, az irodalom megkedveltetése a diákokkal, ez leggyakrabban rendhagyó irodalomóra formájában történik, vagy a másik műfaj a hétfégi családi foglalkozás.

Ezeket a fő irányokat találjuk ma színházi nevelés címen. Mindegyik fajtáról érdemes lenne külön-külön is írni, létező gyakorlatokat, projekteket bemutatva. Ezáltal talán a műfaji és definíciós zűrzavar is csökkenne...

Róbert Júlia